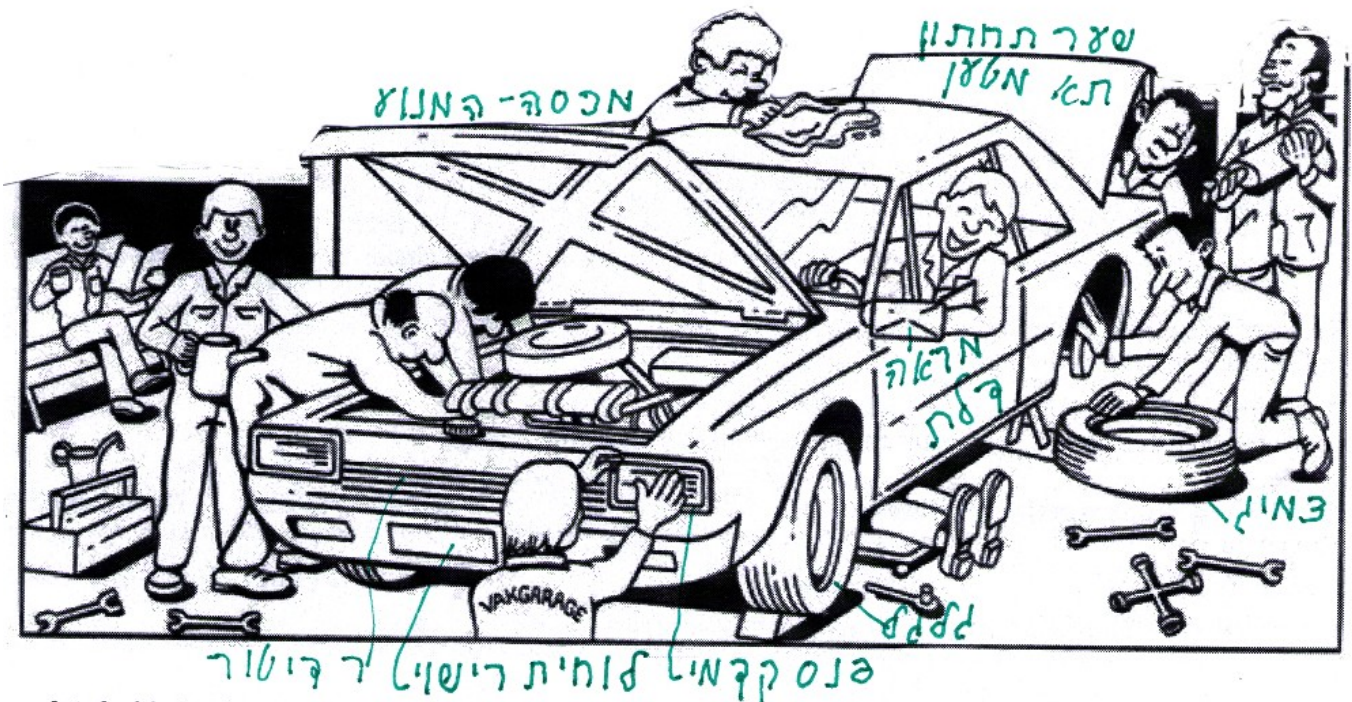

Les 164 – Antwoorden

Opdracht 1: Help de monteurs bij deze spoedklus en schrijf de namen bij de onderdelen. (Er was helaas niet voldoende ruimte om alle onderdelen van de auto te vermelden)

Opdracht 2: Vervoeg het werkwoord בָּלַם *bálam* [pa'al] Remmen, stoppen

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	בּוֹלֵם	בּוֹלַמְתִּי	אֶבְלֹם	אֲנִי
Ik (v)	בּוֹלְמֶת	בּוֹלַמְתִּי	אֶבְלֹם	אֲנִי
Jij (m)	בּוֹלֵם	בּוֹלַמְתָּ	תֵּבְלֹם	אַתָּה
Jij (v)	בּוֹלְמֶת	בּוֹלַמְתְּ	תֵּבְלִמִּי	אַתְּ
Hij	בּוֹלֵם	בָּלַם	יֵבְלֹם	הוּא
Zij	בּוֹלְמֶת	בָּלְמָה	תֵּבְלֹם	הִיא
Wij (m)	בּוֹלְמִים	בָּלַמְנוּ	נֵבְלֹם	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	בּוֹלְמוֹת	בָּלַמְנוּ	נֵבְלֹם	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	בּוֹלְמִים	בָּלַמְתֶּם	יֵבְלְמוּ	אַתֶּם
Jullie (v)	בּוֹלְמוֹת	בָּלַמְתֶּן	יֵבְלְמוּ	אַתֶּן
Zij (m)	בּוֹלְמִים	בָּלְמוּ	תֵּבְלְמוּ	הֵם
Zij (v)	בּוֹלְמוֹת	בָּלְמוּ	תֵּבְלְמוּ	הֵן

Gebiedende wijs: m: בָּלֹם *b^lom*; v: בְּלִמִּי *bilmie*; meervoud: בְּלְמוּ *bilmoe*; infinitief: לִבְלוֹם *liv'lom*

Les 165 – Judaica 39 – Synagoge, συναγωγή

Het woord Synagoge hoort eigenlijk niet thuis in een Hebreeuwse les. Het woord συναγωγή *sunagoge* is oud-Grieks, en betekent Huis van Samenkomst of Vergadering. Dat is ook de betekenis van een van de Hebreeuwse namen, בֵּית כְּנֶסֶת, *Bet Kneset*. (Kneset is ook de naam van het Israëlische parlement).

Ashkenazische Joden gebruiken ook de benaming *Sjoel*, in het Jiddisch *Shul*, afgeleid van het Duitse woord *Schule*, dat School betekent. De synagoge is immers niet alleen een plaats van gebed, maar ook om te lezen en te onderwijzen uit de Torah. Orthodoxe synagogen worden ook als studiezaal en bibliotheek gebruikt. Een synagoge die ook specifiek voor dit doel bestemd is,

Interieur van de hoofdsynagoge van de Israëlitische Gemeente Antwerpen 'Shomre Hadat'

heet ook wel een בית מדרש *bet midrash*.

Een andere naam voor de synagoge is בית תפילה *bet tefilah*, 'huis van gebed'.

De Portugese joden gebruiken de term *esnoga*, in Nederland verbasterd tot *snoge*.

De synagoge is de plaats waar de קהילה *qehillah*, de gemeente, bijeen komt.

Ontstaan van de synagoge

Toen de Tempel er nog was, was deze het belangrijkste heiligdom voor alle Joden. Maar in de tijd van de Bijbel kwamen mensen ook al op locaties buiten de Tempel bij elkaar voor diensten, zoals in psalm 74:8 (HSV) vermeld

Zij zeiden in hun hart: Laten wij die gezamenlijk plunderen! Zij verbrandden al Gods ontmoetingsplaatsen [NBG: Godshuizen] in het land. In het Hebreeuws staat hier: מוֹעֵד־אֱלֹהִים *mo'ade-el*, ontmoetingsplaats van/met God.

Het is bekend, dat de hellenistische Joden in Egypte in 250 BCE al gebeds- en ontmoetingshuizen hadden. Voor de Joden in de Babylonische ballingschap was de synagoge de מִקְדָּשׁ מֵעַט *miqdash m'e'at*, kleine Tempel, letterlijk: een beetje Tempel, ontleend aan Ezechiël 11:16.

Archeologisch bewijs van het bestaan van oude synagogen is te zien in Katzrin op de Golan-hoogten, in Kapernaüm aan het Meer van Galilea, en op de bergvesting Massada, die in het jaar 72 werd veroverd.

In het Nieuwe Testament komt de term synagoge

dertig keer voor, bij voorbeeld in Matteüs 13:54, Markus 3:1, Johannes 18:20, Handelingen 17:1 en 18:4.

Inrichting van een synagoge

In de synagoge staan banken of rijen stoelen, gericht naar de בימה *bima*, een platform met lessenaar, de plaats waar de dienst wordt geleid en wordt voorgelezen of onderwezen.

Het belangrijkste, en fraaist uitgevoerde, voorwerp in de synagoge is de אָרוֹן־הַקֹּדֶשׁ *Aron Haqodesh*, de Heilige Arke, een kast of nis, waarin de boekrollen worden bewaard. Hij bevindt zich gewoonlijk aan de muur, die zich het dichtst bij Jeruzalem bevindt. Vaak staat de Aron Haqodesh op een verhoging van enkele treden. Wanneer de rabbijn aan het begin van de dienst de Torahrol uit de Arke haalt, beklimt hij enkele treden, zoals Mozes de berg Sinai beklom waar hij de Torah, Gods onderwijzing, ontving.

Voor de ark hangt doorgaans een פָּרוֹכֵת *paróchet*, een voorhangsel, dat herinnert aan de voorhangsels in de tempel.

Boven de Ark hangt de נֵר תָּמִיד *ner tamied*, de eeuwig brandende lamp, die herinnert aan de zevenarmige kandelaar in de Tempel. De Ark wordt heel vaak geflankeerd door twee zuilen, die een herinnering vormen aan de kolommen Jachin en Boaz in de tempel van Salomo (1 Kon. 7:15-22).

In orthodoxe synagogen zitten mannen en vrouwen apart (de vrouwen hebben een andere taak en functie in het Jodendom, en zijn vrijgesteld van taken tijdens

de dienst in de synagoge. Of is het om de mannen niet af te leiden?). Dat kan doordat de vrouwen op een balkon of galerij zitten, afgeschermd met wat latwerk, of doordat mannen en vrouwen aan verschillende kanten van het middenpad zitten, met een gordijn (מְחִיצָה *mechitzah*) er tussen. Vandaar Paulus' opmerking, dat de vrouwen in de gemeente moeten zwijgen, en thuis uitleg aan hun man moeten vragen.

Wie doet wat in de synagoge?

Terwijl in de Tempel alleen leden van de priesterschap dienst konden doen, ontwikkelde de synagoge zich tot een plaats van en voor de hele gemeenschap.

De **rabbijn** of רַבִּי **rabbi** is de belangrijkste man in de synagoge, altans de geleerdste, die uitleg en onderwijs kan geven en kundig is op het gebied van de Joodse wetten, de halachah. De benaming is afgeleid van רַב *rab*, dat hoog of groot betekent. Rabbi betekent 'mijn meester'. De titel rabbijn is een academische en eretitel, die duidt op het bereiken van een zeker niveau van studie, hij geeft geen beroep aan.

De functie van חַזַּן **chazzan** of voorzanger is in de loop der eeuwen ontstaan als de man die de traditionele gebeden kent en de diverse melodieën waarop deze worden gezongen. Hij is vaak aan het woord tijdens de dienst, die vaak heel lang duurt. Hij zingt solo of om de beurt met de gemeente. Een bekende chazzan was Hans Bloemendaal, de in 2015 overleden chazan van de Israëlitische Hoofdsynagoge in Amsterdam gedurende meer dan 60 jaar, en hoogleraar Biochemie bij de Radboud Universiteit in Nijmegen.

De פְּרֻנְסִים **Parnasiem** of Parnasijs vormen het bestuur van een synagoge. Het bestaat gewoonlijk uit de rabbijn en enkele notabelen.

De גַּבַּי **gabbay** is een van hen, hij is de penningmeester of 'regelneef' van de synagogedienst, die leden van de gemeente oproept om uit de Torah te lezen.

De שַׁמַּשׁ **Shammash** is een dienaar of diaken, te vergelijken met een koster in de kerk. Hij is de dienaar van de gabbay

Wat gebeurt er in een synagoge?

Minimaal tien (voor de Joodse wet) volwassen Joodse mannen, de minjan, zijn vereist voor een synagogedienst. Dit aantal zou gebaseerd zijn op tien rechtvaardigen, die nodig waren opdat God Sodom niet zou omkeren. (Genesis 18:32) En die heb je ook wel

nodig met alle taken in de synagogedienst.

De belangrijkste activiteiten tijdens een synagogedienst zijn onderwijs aan de gemeente door het voorlezen uit de Torah, het uitspreken van (formulier)-gebeden en een uitleg van een deel van het voorgelezene.

De traditie schrijft de eerste openbare Torahlezingen toe aan Mozes en Ezra. In Nehemia 8:1-8 leest de schriftgeleerde Ezra de Torah hardop voor tijdens Rosh Hashanah (Joods Nieuwjaar) op 1 Tishri in 444 BCE.

De gemeente gaat staan voor het openen van de boekrol en blijft staan tot het begin van de lezing, een gewoonte die tot de dag van vandaag in ere wordt gehouden. Soms wordt de boekrol eerst de synagoge rond gedragen, en probeert men die even aan te raken.

Gebruikelijk is, als afsluiting ook een gedeelte te lezen uit de Profeten, psalmen of historische boeken, de חַפְטָרָה *haftarah*-lezing. Dit gedeelte komt in genre of thema overeen met het gelezen gedeelte van de Torah. In de periode van inkeer, de weken voor Grote Verzoendag, worden troostende gedeelten uit de profeet Jesaja gelezen.

Joodse geleerden meenden, dat er geen drie dagen voorbij mogen gaan zonder lezing uit de Torah. Ezra koos de maandag en de donderdag, omdat de mensen op die dagen naar de markt in Jeruzalem kwamen. Dat bood een goede gelegenheid om het Woord van God te onderwijzen.

Indeling van de Torah in sidra's

Pas rond 750 CE is er sprake van een vaste cyclus van Torahlezingen. Het begon als een driejaarlijkse cyclus, maar die werd ingekort tot een jaarlijkse cyclus, waarbij de vijf boeken van Mozes, de Torah, werden verdeeld in 54 gedeelten, *sidra's* סִדְרוֹת (sidrot). Elke shabbat wordt er een gelezen. 54 sidra's is voldoende voor een lang jaar, een jaar met een schrikkelmaand, en in een gewoon jaar worden een paar korte sidra's samengevoegd.

De sidra van de week is verdeeld in zeven gedeelten, *parasha's*, die door zeven leden van de gemeente worden gelezen. Het eerste deel door een cohen (priester) als die er is, en het tweede door een leviet, als die er is.

Woordenlijst

We hebben weer aardig wat nieuwe woorden geleerd. Hier staan ze nog even op een rijtje.

אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ	áron haqqodèsh	Heilige Arke
בִּימָה	bimáh	Bima, spreekgestoelte, platform, toneel (afgeleid uit het Grieks)
בֵּית כְּנֶסֶת	bet knèsèt	Huis van samenkomst, synagoge
בֵּית מִדְרָשׁ	bet midrash	Leerhuis בַּתֵּי מִדְרָשׁ bate midrash
בֵּית תְּפִלָּה	bet t'filáh	Huis van gebed
גַּבַּי	gabbay (m)	'Inzamelaar', penningmeester en regelneef van de synagoge
דָּרַשׁ	dárash [pa'al]	Eisen; uitleggen, prediken, zoeken
דְּרִישָׁה	drisháh (v)	Eis

דרוש	droesh (m)	Homiletische redevoering, uitlegging van Bijbeltekst
דרשה	drásháh (v)	Preek; interpretatie, ' drosje'
דרשן	darshán (m)	Prediker, uitlegger van de tekst
דרוש	dároesh (bn)	Vereist, nodig; uitgelegd
חֹתֵן, חֹתֵן	choten (m)	Schoonvader
מדי	mide (vz)	Wanneer ook, steeds wanneer, elke
מדרש	midrash (m)	Interpretatie, uitleg, onderzoek, commentaar, de studie
מדרשה	midrásháh (v)	Seminarium, academie
הביא	hevie [hif'il]	Brengen
הפטרה	haftaráh	Afsluitende lezing uit (o.a.) de Profeten
חזן	chazzán (m)	Voorzanger, cantor
מועד	mo'ed (m)	Vast tijdstip, feestdag, plaats v. samenkomst
מועדי-אל	mo'ade-el	Ontmoetingsplaats van/met God
מועדון	mo'adon (m)	Klub, klubhuis, sociaal centrum
מחיצה	m ^e chietzáh (v)	Scheidingsmuur, tussenmuur, scherm, afschutting
מנין, מניין	minyán (m)	Getal, telling; quorum van tien man
מעט	m ^e 'at (bw)	Een beetje, weinig
נר תמיד	ner támied (m)	Altijd brandende lamp
סדרה	sidrah (v)	Gedeelte, serie, reeks סדרות sidrot
סוואגאָגה	sunagógè	Synagoge
פרוכת	párochet (v)	Voorhangsel, gordijn
פרנס	parnás (m)	Bestuurder (van een gemeente) פרנסים parnasiem
פרשה	párasháh (v)	Affaire, aangelegenheid, hoofdstuk. פרשות or פרשיות
פרשת השבוע	párashat hashávoe'a	Afdelingen (van de Torah) van het jaar (Vaak wordt het woord <i>parashah</i> gebruikt als eigenlijk een <i>sidrah</i> wordt bedoeld)
קהילה	q ^e hilláh	Gemeente. Verbasterd tot Kille.
קריאת התורה	qriyat hatoráh	Lezing van de Torah
רבי	rabbie	Rabbi, rabbijn
שמש	shammásh	Dienaar, diaken, koster
שרף	sáraf [pa'al]	Verbranden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord דרש *dárash* [pa'al] Eisen (*to demand*) Controleer jezelf op de website www.hebrew-verbs.co.il

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	אני
Ik (v)	דורשת dorèshèt	דרשתי	אדרוש	אני
Jij (m)	אתה
Jij (v)	את
Hij	הוא
Zij	היא
Wij (m)	אנחנו
Wij (v)	אנחנו
Jullie (m)	אתם
Jullie (v)	אתן
Zij (m)	הם
Zij (v)	הן

Geb. wijs: m:, v:, mv:, infinitief: לדרוש lidrosh

Opdracht 2, Bijbelgedeelten: Noteer de uitspraak en de vertaling.

Zie [les 27](#), [les 77](#), [les 107](#), [les 115](#), [les 127](#), [woordenlijst 175](#)

שָׂרְפוּ כָּל-מוֹעֲדֵי-אֵל בְּאֶרֶץ

וְאָהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מֵעַט, בְּאֶרְצוֹת אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה

וַיֹּאמְרוּ, לְעִזְרָא הַסֹּפֵר--לְהַבִּיא אֶת-סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל

Deze zegen wordt uitgesproken voor het lezen van de Torah. [Beluister het voorlezen](#)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ-הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה

וּמִצָּאתַי: כִּי תִדְרָשׁוּנוּ, בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, לְחַתְּנוֹ: כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם, לְדַרֵּשׁ אֵלַי

וּמִדֵּי שַׁבַּת מֹשֶׁה נִקְרָא בְּבֵיתִי הַכְּנֹסֶת

Bronnen: [Wikipedia/Synagoge](#); [Wikipedia/Aron Haqodesh](#); [Wikipedia/rabbijn](#); Israel Today Magazine mei 2012, april 2013 en januari 2014; [Kerk en Israël \(CGK\)](#); millon; [mens-en-samenleving.infonu.nl/chazan](#); [mens-en-samenleving.infonu.nl/religie/8099-joodse-hebreeuwse-termen-synagoge-en-het-joods-gezin.html](#) ; [www.hebrew4christians.com/Blessings](#); [haktuvim.co.il](#)

Zie ook: [youtu.be/o7GY0nc09sM](#), Julian (12) uit Paramaribo laat zijn synagoge zien. [www.youtube.com/playlist?list=PL7b9ViLIn8htuUxyGvDwOqYfWlzDj-8sM](#) Opnamen chazan Hans Bloemendaal